

การวิเคราะห์การใช้การดูสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ. 2535-2539)

นางสาวมณฑิยา สุขโรจน์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

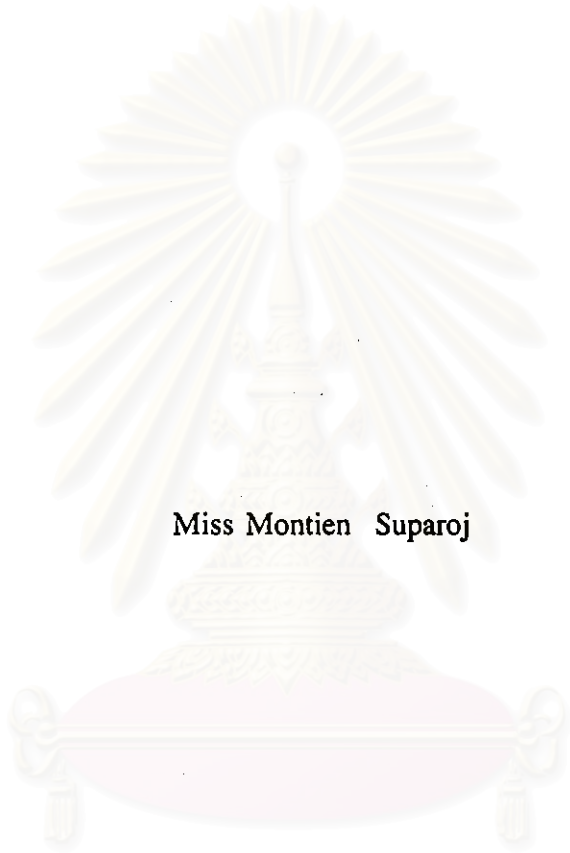
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-848-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ANALYSIS OF CARTOON SIGNIFICATION FOR AIDS CAMPAIGN (B.E. 2535-2539)

Miss Montien Suparoj

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for The Degree of Master of Arts in Mass Communication**

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974-331-848-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์การใช้การดูแลความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์
(พ.ศ.2535-2539)

โดย

นางสาวมณฑิลา ศุภโรจน์

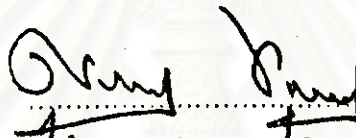
ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกาณะ

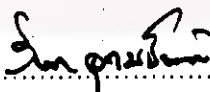
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

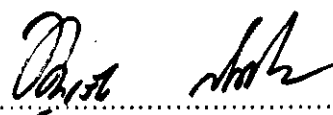
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิภา อุดมฉินท์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกาณะ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยบุญเรือน กิติวัฒน์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

มณฑิธร ศุกโรจน์ : การวิเคราะห์การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ.2535-2539)
(THE ANALYSIS OF CARTOON SIGNIFICATION FOR AIDS CAMPAIGN (B.E. 2535-2539))
อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ศิริชัย ศิริเกษ, 177 หน้า. ISBN 974-331-848-8

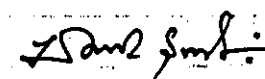
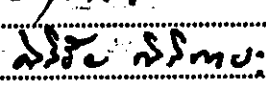
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงวิธีการสร้างและสื่อความหมาย โดยใช้การ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย และศึกษาการนำการ์ตูนมาใช้ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย ลงลึกไปถึงการใช้รหัสของการ์ตูน เพื่อศึกษาถึง "ตัวบท" ของการใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เจาะลึกจากกลุ่มองค์กรเอกชน และสำนักนายกรัฐมนตรี นำมาวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ

ผลการวิจัยสรุปว่า การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน และสำนักนายกรัฐมนตรีมีลักษณะร่วมกันคือ มีการใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่องและการ์ตูนประกอบภาพ พบการใช้รหัสเฉพาะของการ์ตูนที่แสดงอารมณ์และความรู้สึก การแสดงสีหน้า ท่าทาง การแต่งกาย การใช้รหัสภาษา มีการใช้มุขและรหัสเสริมอื่น ๆ เพื่อสื่อความหมายให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจ โดยพบการนำเสนอเนื้อหา 4 ประเภทคือ 1. เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชน 2. เนื้อหาเกี่ยวกับการลดความเสี่ยง คือ การใช้ถุงยางอนามัยป้องกันทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ 3. เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกัน คือการสร้างทักษะทางสังคม มีการซักถามต่อรองก่อนมีเพศสัมพันธ์ 4. เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความมั่นใจและช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ให้อยู่ในสังคมได้ตามปกติ นอกจากนี้การใช้การ์ตูนสื่อถึงความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์สามารถหลีกเลี่ยงภาพลามกอนาจารได้ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิติกร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม -

##408527728 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: AIDS CARTOON / SIGNIFICATION

MONTIEN SUPAROJ : THE ANALYSIS OF CARTOON SIGNIFICATION FOR AIDS CAMPAIGN (B.E.2535-2539). THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. SIRICHAIR SIRIKAYA, Ph.D. 177 pp. ISBN 974-331-848-8

The objectives of this research were to analyze signification and cartoon construction method in Thai culture and social context, including to study cartoon using for prevent AIDS epidemics in Thailand, and deeply to study "text" of cartoon code using for AIDS campaign by using the qualitative research methodology. Procedures for collecting data and depth interview from Non-Government Organization and the Officer of Prime Minister to analyze by the various concepts and theories.

The results indicate that cartoon signification for AIDS campaign of Non-Government Organization and The Office of Prime Minister were used mainly to proceed the text. This found special cartoon code signification in presentational code, facial expression, posture, clothes and appearance, language code, gag cartoon and etc. The content of proposing were 4 categories : 1.content of AIDS acknowledgement 2.content of risk reducing by condom using before having an intercourse. 3.content about protection by setting social skill then the couple can negotiate before having an intercourse. 4.content intending to help AIDS patients gain more self-confidence so they can live their normal lives. Besides the cartoon signification for AIDS campaign can avoid the use of pornography.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

ลายมือชื่อนิต

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอมีสการกราบขอบพระคุณในคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นดวงแก้ว ประเสริฐสูงสุด 3 ประการประจำใจ ประกอบด้วย พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ และขอขอบพระคุณรัตนดวงที่ 4 ที่มีความสำคัญที่สุดในการจำแนกแยกแยะวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างแยกคาย คือ ปัญญารัตนะ

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด อบรม เลี้ยงดูให้ลูกสาวคนนี้มีมาขึ้นอยู่ตรงนี้ได้ อย่างเข้มแข็ง ถึงแม้ว่าบิดาจะเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว แต่เสมือนอยู่ใกล้ ๆ และเป็นกำลังใจให้ลูกเสมอ

วิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และเมตตาจากอาจารย์ศิริรัช สิริภายะ ผู้มีความกรุณารับเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้วิจัย กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่คอยแนะนำวิธีการในการวิจัยให้ ถูกแนวทาง เป็นผู้สร้างกำลังใจให้เกิดการฮึดสู้ได้อย่างเต็มเปี่ยมยามเขียนวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ ถึงแม้ จะมีการดูตำว่ากล่าวบ้าง แต่นั่นก็คือความปรารถนาดีที่ต้องการเชี่ยวชาญให้ลูกศิษย์ที่ไม่ค่อยเอาไหนให้ ประสบความสำเร็จ

กราบขอบพระคุณอาจารย์ขวัญเรือน กิติวัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายให้แนวทางเหมือนแสงเทียนส่องสว่างบนทางเดินสลัว กระตุ้นเตือนผู้วิจัยให้เกิดความกระตือรือร้นในการหา หัวข้อวิทยานิพนธ์จนได้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา คำพร่ำสอนของอาจารย์ขวัญเรือนที่ผู้วิจัยได้เคยลิ้ม คือ “...การทำวิทยานิพนธ์ก็เหมือนกับการต่อจิ๊กซอ ให้เลือกเรียนวิชาที่สามารถนำมาเป็นตัวต่อและเป็น ประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ คือต่อจิ๊กซอตัวเล็ก ๆ จนได้ภาพที่สมบูรณ์”

กราบขอบพระคุณอาจารย์วิภา อุดมฉันท์ ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

และขอขอบคุณพี่ ๆ และเพื่อน ๆ ทุกคน โดยเฉพาะวิเชียร พูนสวัสดิ์มงคล ที่ช่วยสแกนรูป ทั้งหมดให้ และกลุ่มเพื่อน MC 7 (ภาคนอกเวลาราชการ) ที่จุดประกายลากทั้งกันอย่างทุลักทุเลกว่า จะผ่านวิกฤตมาได้ และที่ขาดไม่ได้คือน้องใหม่ ที่ช่วยพิมพ์วิทยานิพนธ์ให้อย่างเต็มที่

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณตัวเองที่มีความมุ่งมั่น หมั่นเพียร ทำได้ดีที่สุดถึงเพียงนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหานำวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์.....	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	
ทฤษฎีผู้ส่งสาร.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูน.....	13
ทฤษฎีสัญญาวิทยา (Semiology).....	17
แนวคิดเกี่ยวกับรหัสของการ์ตูน.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้านสาธารณสุข.....	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
การนำเสนอข้อมูล.....	46
บทที่ 4 การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ขององค์การเอกชน.....	
บทบาทการกำหนดเนื้อหาการใช้การ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์.....	48
การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์	
ใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่อง.....	54
การวิเคราะห์การใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่อง ชุด POP-UP.....	58
วิเคราะห์การใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่อง ชุด “ฮาให้คิด”.....	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วิเคราะห์ตามหน้าที่การใช้การ์ตูนประกอบภาพ.....	128
การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ของสำนักนายกรัฐมนตรี.....	139
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	150
ผลการวิจัย.....	151
ผลการวิจัยการสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ใช้การ์ตูนเป็น ตัวดำเนินเรื่องราวชุด POP-UP.....	156
ผลการวิจัยการสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ใช้การ์ตูนเป็น ตัวดำเนินเรื่องชุด “ฮาให้คิด”.....	160
ผลการวิจัยการสื่อความหมายของการ์ตูนภาพ (The Cartoon Illustration).....	164
ผลการวิจัยการสื่อความหมายของการ์ตูนของสำนักนายกรัฐมนตรี.....	166
บทสรุป.....	169
กลยุทธ์ของการสื่อความหมายโดยใช้การ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์.....	171
ข้อจำกัดการวิจัย.....	172
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต.....	173
รายการอ้างอิง.....	174
ประวัติผู้เขียน.....	177

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพการ์ตูนชุด ฮาให้คิด “โลกทั้งใบให้เธอครึ่งเดียว”.....	119
ภาพการ์ตูนชุด ฮาให้คิด “ขอเพียงโอกาส...กำลังใจ”.....	123
ภาพที่ 1 ชุด สุตรรักช.ชาย “ธรรมชาติของชายแท้ ๆ อย่างเรา”.....	130
ภาพที่ 2 ชุด ญ.หญิงรักเป็น “ความรัก ความใคร่”.....	131
ภาพที่ 3 ชุด คุยเรื่องเอดส์กับ “แอกเซส” “การทำงานของระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย”.....	132
ภาพที่ 4 ชุด สุตรรักช.ชาย “แผนรัก...แผนรบ”.....	133
ภาพที่ 5 ชุด ญ.หญิงรักเป็น “กันไว้...ดีกว่าแก้”.....	134
ภาพที่ 6 ชุด คุยเรื่องเอดส์กับ “แอกเซส” “วิธีป้องกันไม่ให้มีโอกาสรับเชื้อไวรัสเอดส์”.....	135
ภาพที่ 7 ชุด สุตรรัก ช.ชาย “ตามใจเธอคู่ก่อน”.....	136
ภาพที่ 8 ชุด ญ.หญิงรักเป็น “คุยเรื่อง “เอดส์” กับผู้ชายจำเป็นไหม”.....	137
ภาพที่ 9 ชุด คุยเรื่องเอดส์กับ “แอกเซส” “ยอมรับการอยู่ร่วมกัน คือการสร้างสรรค์สังคม”...	138
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 1 “เอดส์คืออะไร”.....	141
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 2 “หากมีเพศสัมพันธ์กับคนที่เราไม่แน่ใจว่า มีเลือดคลบ ต้องใช้ถุงยาง”.....	142
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 3 “ทางไม่แพร่เชื้อเอดส์ โดยการเย็บเยียน ผู้ติดเชื้อเอดส์”.....	143
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 4 “อย่ารังเกียจและจงช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เอดส์.....	144
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 5 “การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เซฟเซ็กส์ (Safe Sex)”.....	145
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 6 “นักเรียนหรือนักศึกษาไม่ควรหาเงินโดย บริการทางเพศ”.....	146
ภาพการ์ตูนชุด เอดส์ บันเทิง และความรู้ ภาพที่ 7 “เด็กวัยรุ่นควรหันไปสนใจกิจกรรมกีฬา เพื่อเบี่ยงเบนการหมกมุ่นทางเพศ”.....	147